

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО
ПСИХОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Студентки 4-го курсу 41 групи
Спеціальності психології
Марцевої Тетяни Миколаївни

Науковий керівник: доцент,
канд. психол. наук, доцент кафедри
загальної, вікової та соціальної
психології
Гірченко Олена Леонідівна

Оцінка:

Національна шкала: _____

Кількість балів _____ ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Чернігів 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	5
1.1. Проблема мотивації до професійної діяльності у психології	5
1.2. Психологічні особливості розвитку професійної мотивації у майбутніх психологів	7
1.3. Розвиток мотивації на різних етапах професіоналізації майбутніх психологів	9
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	13
2.1. Опис методик та процедури дослідження.....	13
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	14
2.3. Висновки емпіричного дослідження	20
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	22
3.1. Психологічні умови формування позитивної професійної мотивації майбутніх психологів	22
3.2. Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації до професійної діяльності у студентів-психологів	23
3.3. Перспективи подальшого дослідження проблеми професійної мотивації майбутніх психологів	24
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	31

ВСТУП

В сучасному світі професія психолога стає все більш актуальною, а під час війни в Україні взагалі стає пріоритетною. Нажаль таке становище в країні не може не відображатись на психічному стані людини і стосується майже всіх галузей життєдіяльності і, як наслідок, накладає свій відбиток на духовно-психологічному стані всіх людей. Тому зараз вкрай необхідні спеціалісти в різних сферах психологічної діяльності, адже ми повинні зберегти нашу націю, виростити психологічно здоровим нове покоління і дати можливість відновитись людям після пережитих страхів війни.

Але шалений попит на професію психолога ставить перед ними особливі вимоги. Окрім когнітивних та комунікаційних якостей, навичок знань та умінь, для психолога надзвичайно важливий особистісний розвиток, велике значення має ціннісна сфера, моральні пріоритети носієм яких він є. Робота психолога складна тим, що психолог має постійний душевний контакт з людиною, її особистістю, це повинно підтримуватись не аби якими знаннями, вміннями та навичками, і від того яка у психолога мотиваційна готовність до професійної діяльності залежить її ефективність. Тож майбутня діяльність студента психолога напряму залежить від його особистісної готовності.

Об'єктом дослідження моєї роботи є мотиваційна сфера студентів-майбутніх психологів.

Предметом дослідження є психологічні особливості мотивації до професійної діяльності майбутніх психологів

Метою моєї роботи є виявлення та аналіз психологічних особливостей мотивації майбутніх психологів до професійної діяльності.

Завдання :

- 1) Проаналізувати психологічні особливості розвитку мотивації на різних етапах професіоналізації майбутніх психологів
- 2) Дослідити психологічні чинники розвитку мотивації до професійної діяльності майбутніх психологів

3) Сформулювати рекомендації в співвідношенні бази теоретичних даних наукової літератури та даних емпіричного дослідження стосовно мотивації майбутніх - студентів психологів.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел в кількості 20 джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 35 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

1.1. Проблема мотивації до професійної діяльності у психології

Аналіз психологічних тлумачень сутності мотиваційної готовності до професійної діяльності дозволяє виділити основні особливості цього явища. Перш за все, вона є невід'ємним аспектом цілісної психологічної готовності до власне діяльності. Основними функціями мотиваційної готовності є забезпечення стійкої професійної спрямованості особистості, прагнення до професійної діяльності, спонукання, регулювання та спрямування професійної діяльності фахівця[6].

Тож проблема професійної підготовки психологів сьогодні має особливе значення, адже труднощі сучасної історичної, соціально-економічної ситуації, які пронизують усі галузі життя, проектується на духовно-психологічну сферу кожної окремо взятої людини і формують соціальне замовлення на професію психолога, ставлячи високі вимоги до її фахівців[4].

Професія психолога, набула великої популярності та престижності наприкінці ХХ ст., і по сьогодні не втрачає своїх позицій. Людина, яка добре розуміється на людських переживаннях постійно приваблює десятки тисяч абітурієнтів по всьому світу. Але за професійним образом у галузі психології молодь не завжди може розгледіти прозаїчні реалії здобуття відповідного досвіду та подальшої побудови професійної кар'єри. Приховані проблеми які супроводжують сучасну психологічну освіту, і тісно пов'язані з самою сутністю та специфікою роботи надання психологічної допомоги, вже проявляються на етапі професійної самореалізації у сфері психології на старших курсах або після закінчення вишу. Випускники-психологи, як правило, починають стикатися з труднощами професійної самореалізації

через нерозуміння того, як застосувати набуті теоретичні знання на практиці [10].

Швидке зростання популярності психології та збільшення сфер її застосування виявило дуже багато дослідницьких проблем в професіоналізації психологів на яких здійснювалися наукові досягнення.

Серед вітчизняних вчених слід виділити праці С.Д.Максименка, О.Ф.Бондаренка, Г.О.Балла, А.В.Вихруща, С.В.Васильківської, П.П.Горностая, Т.В.Говорун, В.І.Карікаша, В.Г.Панка, Н.І.Пов'якель, Т.Б.Ільїної, Н.В.Чепелевої, Т.С.Яценко та ін. У них піднімаються і розглядаються питання актуальності особистісного зростання психологів у процесі професійної підготовки, специфіки професійного мислення та комунікативної сфери, умов формування професійно значущих якостей, ролі активних методів навчання та конкретних інтерактивних методик у цьому процесі, вплив виховного чинника на становлення особистості майбутнього психолога, обґрунтовуються конкретні програми їх професійної підготовки у ЗВО, особливості підготовки до різних аспектів професійної діяльності [4].

Про системний та комплексний характер перерахованих проблем свідчать статистичні дані про кількість випускників-психологів, які не можуть побудувати професійну кар'єру, здобувають іншу кваліфікацію та працюють у галузях не пов'язаних з першочергово набутою професією. Таке положення речей спостерігається не тільки в Україні [10]. За даними Міністерства освіти і науки менше половини здобувачів вищої освіти працюють за набутим фахом [13]. За даними Американської психологічної асоціації в Америці невелика кількість бакалаврів з психології надають психологічні послуги, а ще менше працюють викладачами з психології, всі ж інші працюють у сферах, мало або взагалі не пов'язаних із безпосереднім застосуванням психологічних знань[18].

Професія психолога передбачає постійний контакт з людьми, тому в цій професії дуже важливий особистісний розвиток, когнітивні навички, емоційні якості та комунікативні здібності.

Велику роль відіграє психологічна і практична готовність до професійної діяльності. Готовність – це не лише властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності особистості, міра її професійної здібності, а практична готовність – це здатність майбутніх фахівців до професійної діяльності, уміння застосовувати знання про способи дій на практиці, сформованість професійних умінь і навичок; здатність до контролю за виконанням поставлених завдань, уміння вести облік, аналіз та готувати звіти; сумлінне ставлення до роботи. Такий підхід висуває особливі вимоги не лише щодо якості засвоєння знань, умінь, навичок, а й до особистісного розвитку психолога, його когнітивних, емоційно-вольових та комунікативних якостей, а також його ціннісної сфери, адже психолог, виконуючи свої професійні обов'язки, значною мірою транслює ціннісні пріоритети, носієм яких він є [9].

1.2. Психологічні особливості розвитку професійної мотивації у майбутніх психологів

Важливу роль у трансформаціях всіх сфер життєдіяльності українського суспільства відіграють психологи. Завданням, у формуванні яких, має бути активізація їхньої суб'єктивної позиції, яка передбачає вмотивованість і здатність до саморозвитку. В професіях які пов'язані зі спілкуванням з людьми, особливої ваги набуває особистісний аспект підготовки фахівця. Це особливо стосується діяльності психолога[5].

В наш час, досить широко, розглядається мотиваційна сфера людини, визначаючи її однією із центральних проблем психології особистості й діяльності. І це не перебільшення, тому що з розвитком психології як науки проблемами практики цікавість до цієї проблематики швидко зростає. Мотивацію ж розглядають як багаторівневу систему в якій мотиви перебувають на різних рівнях усвідомлення, саме тому мотивації майбутніх психологів приділяється особлива увага. Безперечним є той факт, що професія психолога потребує таких властивостей особистості, які

забезпечували б успішну взаємодію з людьми. Це зокрема, емпатія, емоційна зрілість, відсутність невротизації, довільне акцентування уваги на іншій людині [5].

Ці властивості дають змогу розвивати професійну позицію зорієнтовану на пізнання внутрішнього світу клієнта. До того ж, досвідчений фахівець повинен володіти індивідуальним стилем діяльності, який неможливо було б підігнати під якісь загально прийняті стандарти й профілі [16].

Існують певні структурні елементи мотиваційної сфери особистості студента-психолога, необхідні йому для подальшого фахового становлення:

- усвідомлюваний мотив вибору життєвої справи;
- внутрішня навчальна мотивація та потреба в самоствердженні та самоактуалізації;
- спрямованість на особистість іншого з його проблемами ;
- наявність широких соціальних мотивів [1].

Г.В.Панок вважає, що у нас склалася трирівнева система отримання професійних психологічних знань.

На першому рівні проходить загальна теоретична підготовка, вивчаються історія психології, загальна психологія, психофізіологія, психологія особистості, експериментальна психологія, а також окремі галузі психологічної науки (соціальна психологія, інженерна психологія, вікова психологія та інші);

На другому рівні відбувається спеціальна психологічна підготовка і передбачається опанування загальними відомостями про прийоми роботи у певному напрямі практичної психології.

Третій рівень – це знання зі спеціалізації. Цей рівень включає в себе навички, прийоми та досвід роботи у конкретній психологічній техніці, наприклад, сімейне консультування у школі, корекція девіантної поведінки підлітків [12].

Особливістю професійної діяльності психолога характерні виражена готовність до контактів, загальна інтелектуальність, вміння підтримувати

контакти, стресостійкість у процесі спілкування, вміння контролювати свою поведінку, атракція, емпатія, емоційне зараження, самостійне прийняття рішень. Значну роль комунікативних якостей особистості в професійній діяльності психолога - практика відмічають усі дослідники. Зокрема, Н.Ф.Бачманова та Н.А.Стафуріна виокремлюють такі складові «таланту спілкування»:

- здібності до повного та правильного сприйняття об'єкта, спостережливість, швидка орієнтація в ситуації;
- розуміння внутрішніх властивостей та особистостей об'єкта, проникнення в його внутрішній світ, психологічна інтуїція, які засновані на глибокій загальній ерудиції та гуманістичній спрямованості;
- здатність до співпереживання, емпатія, доброта, повага до людини, готовність допомогти;
- здатність до самоаналізу, інтерес до власної особистості і особистості інших людей;
- здатність управляти самим собою та процесом спілкування, вміння бути уважним, тактовним, вміння слухати, встановлювати контакт, викликати довіру, мати почуття гумору [14].

1.3. Розвиток мотивації на різних етапах професійної діяльності майбутніх психологів

Теоретичне вивчення професійного та особистісного самовизначення студентів-психологів показує, що початковий етап професіоналізації передбачає вибір сфери діяльності, пошук свого місця у професійному співтоваристві, соціальну адаптацію і самореалізацію як ефективно працюючого члена суспільства[5].

Період студентства, вочевидь, зовсім не простий - як в плані добросовісної студентської праці, так і в особистому плані. Як відомо, саме на межі пізньої юності та ранньої зрілості молода людина повинна

зформувати свої життєві цінності, намітити найближчі та перспективні цілі, спробувати і перевірити себе в різноманітних ситуаціях [14].

Важливим завданням вищої освіти окрім передачі знань та вмінь є формування особистості професіонала, сприяння її самоідентифікації з професією. Отриманню високої кваліфікації значно сприяє особисте, «пристрасне» ставлення до майбутньої роботи, орієнтація в першу чергу на професійні, корпоративні, а не чисто матеріальні цінності, що пов'язані з діяльністю у даній якості [4].

Отже умовою особистісного розвитку є розвинення позитивної навчальної мотивації. Тож мотиви для навчання можуть бути внутрішні і зовнішні. До внутрішніх мотивів можна віднести пізнавальну діяльність і задоволення яке отримує студент від процесу пізнання, саме це мотивує проявляти активність майбутнього психолога в навчанні. До зовнішніх факторів мотивації можна віднести отримання гарної оцінки, диплому, стипендії, схвалення, визнання товаришів, викладачів тощо. Якщо зовнішні мотиви переважають, то це може суперечити внутрішнім потребам і сприйняттям, і тому говорити про повноцінний розвиток особистості та становлення професіонала майже неможливо [16].

Тож студентам потрібно спеціальне опрацювання свого ціннісно-смыслового простору, та усвідомлення ролі і місця в ньому своїх професійних цінностей. Ціннісно-смысловий простір студентів-психологів нашого часу характеризується таким чином:

- саморозвиток, самореалізація;
- професійне самовизначення;
- жити в контексті життя інших людей;
- орієнтація на продукт;
- соціальні цінності;
- екзистенціальні цінності;
- повнота і радість життя.

Отже можна зробити висновок про те, що спільна робота студентів та викладачів повинна створювати умови для того, щоб студенти могли самі відкривали можливості своєї майбутньої професії і орієнтири свого професійного становлення [15].

Сучасні студенти, прогнозуючи майбутнє професійне життя усвідомлюють необхідність моделювання життєвого успіху засобами особистісного кредо у процесі навчання у ЗВО[19].

Професійний мотив навчання студентів формується за певними етапами. Самостійний та свідомий вибір молодою людиною професійного трудового шляху – необхідна умова успішності всього життєвого шляху [16].

Н. С. Пряжніков та Є. Ю. Пряжнікова умовно виокремлюють такі етапи професійного розвитку психологів:

1. Захоплююче-романтичний. Проявляється у період першого знайомства з психологією.
2. Етап самоствердження. Є бажання дізнатися щось особливе про психологію або оволодіти якою-небудь незвичайною методикою.
3. Перші розчарування і пошук нових особистісних смислів у навчанні та роботі.
4. Початок самостійного розв'язання деяких психологічних проблем (теоретичних чи практичних) із застосуванням відомих технологій, методів і накопичення негативного досвіду їх використання.
5. Спроби працювати по-новому. Часто ці спроби закінчуються «розчаруванням у собі» і намаганням довести свої ідеї до досконалості. Часто на цьому етапі відбувається цікаве «прозріння»: фахівець починає розуміти, що для творчої роботи потрібне глибоке знання психологічної теорії та методології.
6. Звернення до теоретичних та методологічних основ психології, тобто до всього того, що на етапі навчання у ЗВО викликало відкрити «алергію».

7. Імпровізація і професійна творчість уже на основі оновленої теоретичної та методологічної баз, де органічно поєднується теорія і практика, наука і мистецтво.

Далеко не всі психологи проходять усі сім етапів, багато з них залишаються на певних етапах розвитку, тобто зупиняються у своєму професійному зростанні [14].

Особистісний успіх виражається в досягнутому людиною рівні особистісної зрілості, пов'язаної з відчуттям суб'єктивного й сімейного благополуччя. Професійний успіх віддзеркалює ступені творчої своєрідності кінцевого результату або продукту діяльності. В свою чергу, слід зазначити, що специфіка роботи практичного психолога така, що одним з найважливіших інструментів праці, крім знань технік і методик, є особистість фахівця. Ця спеціальність відноситься до так званих «особливих професій», що передбачають активну співучасть, співчуття, самовіддачу [19].

Висновки до розділу 1.

Зроблений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що проблема професійної мотивації ґрунтовно досліджена у психологічній науці. Мотивація до професійної діяльності є ключовим чинником, що забезпечує її успішність та ефективність.

У професії психолога, яка відноситься до професій допоміжного типу, тобто пов'язана із наданням допомоги іншим людям, особливої ваги набуває особистісний аспект підготовки фахівця, зокрема розвиток його мотиваційної сфери.

Період навчання у ЗВО є першим і надзвичайно важливим етапом професіоналізації майбутніх психологів та формування у них мотивації до професійної діяльності.

Наступний розділ моєї роботи присвячений емпіричному дослідженню мотивації до професійної діяльності у студентів – майбутніх психологів.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

2.1. Опис методик та процедури дослідження

З вище викладеного теоретичного матеріалу виходить, що мотивація є одним з головних факторів успішного навчання. Тому **метою** мого емпіричного дослідження визначити особливості мотивації на різних етапах навчання студентів-психологів.

Об'єктом дослідження є мотиваційна сфера студентів–майбутніх психологів.

Предметом дослідження є психологічні особливості мотивації до професійної діяльності майбутніх психологів.

Вибірку дослідження склали група студентів першого та четвертого курсів за спеціальністю «Психологія». Всього у дослідженні взяли участь 32 студенти: 15 чоловік четвертого курсу і 17 чоловік першого курсу.

У дослідженні було використано дві методики.

1. Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів за модифікацією А.О. Реан, В.О. Якуніна. Студентам пропонувався перелік з 16 причин, які спонукають людей вчитися. Треба обрати п'ять причин, найбільш значущих для їх особистості (Додаток № 1);

2. Методики вивчення мотиваційного компонента професійного самоставлення майбутніх спеціалістів «Якорі кар'єри» Е.Шейна. Студентам запропонували 41 твердження які треба оцінити за 10-бальною шкалою, від 1 балу, що відповідає значенню «зовсім не погоджуюсь», до 10 балів, що зазначають «виключно важливо» або «повністю згоден» (додаток № 2). У даній методиці є 8 шкал оцінювання:

- 1) професійна компетентність;
- 2) менеджмент;
- 3) автономія (незалежність);

- 4) стабільність місця роботи, стабільність місця проживання;
- 5) служіння;
- 6) виклик;
- 7) інтеграція стилів життя;
- 8) підприємливість.

За кожною кар'єрною орієнтацією підраховується кількість балів. Для цього бали складаються та діляться на кількість питань — 5 (для орієнтації «стабільність» — на 3 і 3).

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

За методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (А.О.Реан, В.О.Якуніна) серед студентів першого курсу найбільш значимі виявились такі (Табл.2.1.).

Таблиця 2.1.

Мотиви навчальної діяльності студентів-майбутніх психологів, першого курсу, у %

Зміст мотивів	Кількість
Стати висококваліфікованим спеціалістом	75,5
Отримати інтелектуальне задоволення	69,5
Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	64,0
Здобути глибокі та стійкі знання	58,0
Успішно продовжити навчання на наступних курсах	52,0
Отримати диплом	29,0
Постійно отримувати стипендію	23
Заслужити повагу вчителів	17,5
Успішно вчитися, скласти іспити на «відмінно» та «добре»	11,5
Добитися схвалення батьків та оточуючих	11,5
Уникнути осуду та покарання за погане навчання	6
Бути постійно готовим до наступних занять	0

Бути прикладом для однокурсників	0
Не запускати вивчення навчальних дисциплін	0
Виконувати педагогічні вимоги	0
Не відставати від однокурсників	0

Отже більшість студентів першого курсу зазначили важливість бути висококваліфікованими спеціалістами (75,5 %). Не менш значимим для них є і інтелектуальне задоволення (69,5%), забезпечувати успішну професійну діяльність прагнуть (64,0%). Позитивним в опитуванні також є те, що студенти прагнуть здобувати глибокі і стійкі знання (58%) і (52%) ставлять перед собою мету також успішно продовжити і закінчити навчання. Також слід зауважити, що отримати диплом бажають - 29% студентів, постійно отримувати стипендію - 23%, повагу вчителів прагнуть лише 17,5% опитуваних, а успішно вчитися, скласти іспити на «добре» та «відмінно», та отримати схвалення батьків та оточуючих прагнуть 11,5% учнів, уникнути осуду та покарання за погане навчання боїться 6%. Але необхідно визнати і те що такі мотиви як бути постійно готовим до наступних занять, не відставати від однокурсників, виконувати педагогічні вимоги, бути прикладом для однокурсників, – не обрав ніхто.

Отримані результати свідчать про те, що для студентів першого курсу характерним є переважання внутрішньої мотивації навчання. Зокрема, високі показники мотивів «стати висококваліфікованим спеціалістом», «отримати інтелектуальне задоволення» та «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності» свідчать про позитивне ставлення студентів до обраної професії та наявність професійного інтересу.

Такі результати можна пояснити етапом професійної адаптації, на якому перебувають першокурсники. На початку навчання студенти часто мають ідеалізоване уявлення про професію психолога, виявляють високу пізнавальну активність та прагнення до самореалізації через майбутню професію.

Водночас низькі показники зовнішніх мотивів, пов'язаних із контролем, дисципліною та соціальним порівнянням, можуть свідчити про недостатнє усвідомлення реальних труднощів професійної підготовки та майбутньої професійної діяльності.

Для студентів четвертого курсу найбільш значимими виявились такі причини (Табл.2.2).

Таблиця 2.2.

**Мотиви навчальної діяльності студентів-майбутніх психологів,
четвертого курсу, у %**

Зміст мотивів	Кількість
Стати висококваліфікованим спеціалістом	80,5
Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	74,0
Отримати інтелектуальне задоволення	53,5
Здобути глибокі та стійкі знання	53,5
Отримати диплом	47,0
Успішно вчитися, скласти іспити на «добре» та «відмінно»	27,0
Не запускати вивчення навчальних дисциплін	27,0
Успішно продовжити навчання на наступних курсах	27,0
Постійно отримувати стипендію	20,0
Бути постійно готовим до наступних занять	13,5
Отримати схвалення батьків та оточуючих	13,5
Уникнути осуду та покарання за погане навчання	13,5
Не відставати від одногрупників	13,5
Виконувати педагогічні вимоги	13,5
Бути прикладом для одногрупників	8,0
Заслужити повагу вчителів	8,0

Отже більшість студентів четвертого курсу, як і першого курсу, зазначили важливість бути висококваліфікованими спеціалістами (80,5 %).

Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності прагнуть 74,0%. Значно менше студентів прагнуть отримати глибокі та стійкі знання та інтелектуальне задоволення (53,5%) та отримати диплом (47%). Для 27% опитуваних важливим є успішно вчитися, скласти іспити на «добре» та «відмінно» та не запускати вивчення навчальних дисциплін та успішно продовжити навчання на наступних курсах і 20% залишається отримання стипендії. 13% студентів вважають важливим такий зовнішній фактор вмотивованості як отримання схвалення батьків та оточуючих і уникнення осуду та покарання за погане навчання, виконувати педагогічні вимоги і 7% впевнені що повинні не відставати від однокурсників, бути прикладом для них, отримати повагу викладачів.

Результати студентів четвертого курсу свідчать про певну трансформацію мотиваційної сфери у процесі професійного становлення. На відміну від першокурсників, студенти старших курсів більше орієнтуються на практичний аспект майбутньої професійної діяльності та професійну самореалізацію.

Підвищення значущості мотиву «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності» можна пояснити тим, що студенти випускного курсу вже мають певний досвід проходження практики, краще усвідомлюють вимоги професії та починають оцінювати власні професійні можливості.

Одночасно спостерігається деяке зниження мотиву отримання інтелектуального задоволення від навчання. Це може бути пов'язано з професійною втомою, емоційним виснаженням, а також із більш реалістичним сприйняттям професії психолога.

Також важливо зазначити, що для студентів четвертого курсу менш значущими стають мотиви зовнішнього схвалення, оскільки на етапі завершення навчання у них формується більш автономна професійна позиція та внутрішня система професійних цінностей.

За методикою вивчення мотиваційного компонента професійного самоставлення майбутніх спеціалістів «Якорі кар'єри» Е.Шейна студенти

мали оцінити твердження про кар'єрну орієнтацію за 10-бальною шкалою. Методом розрахунків, а саме виведення середнього значення суми балів, за кожною орієнтацією отримали такі результати для першого курсу (Табл.2.3.)

Таблиця 2.3.

Кар'єрні орієнтації студентів- майбутніх психологів

Орієнтації	Середні значення показника
Служіння	8,5
Стабільність місця роботи	7,7
Інтеграція стилів життя	7,0
Підприємливість	6,8
Автономія (незалежність)	6,8
Менеджмент	6,8
Професійна компетентність	6,25
Виклик	5,5
Стабільність місця проживання	5,3

Згідно з розрахунками у студентів I курсу пріоритетом є служіння це 8,5 балів, не менш важливим є стабільне місце роботи(7,7) та інтеграція стилів життя (7,0). Менше всього балів в орієнтації «виклик», першокурсники поки що не готові ризикувати (5,5) все менше учнів хапається за місце проживання – 5,3 балів

Результати дослідження кар'єрних орієнтацій студентів четвертого курсу показало наступне (Табл.2.4.)

Таблиця 2.4.

Кар'єрні орієнтації студентів-майбутніх психологів

Орієнтації	Середні значення показника
Автономія (незалежність)	8,0

Інтеграція стилів життя	7.6
Служіння	7,5
Стабільність місця роботи	7,0
Професійна компетентність	6.7
Менеджмент	6,2
Підприємливість	5,9
Стабільність місця проживання	5.9
Виклик	5,8

Серед студентів четвертого курсу на перше місце вже виривається автономність (незалежність) в професійній орієнтації (8,0), хоча і інтеграція стилів життя поки не втрачає лідерських позицій (7,6), серед фаворитів також є служіння (7,5) та стабільність робочого місця (7,0). Слід зазначити, що на найнижчих рейтингах залишається виклик (5,8) і стабільність місця проживання (5,9).

Отримані результати за методикою «Якорі кар'єри» Е. Шейна демонструють особливості професійного самовизначення студентів-психологів на різних етапах навчання.

Для студентів першого курсу домінуючою є орієнтація на служіння. Це свідчить про гуманістичну спрямованість особистості, бажання допомагати людям та реалізовувати себе через соціально значущу діяльність. Така орієнтація є характерною для осіб, які обирають професії допомагаючого типу.

Водночас для студентів четвертого курсу більш вираженою стає орієнтація на автономію та незалежність. Це можна пояснити розвитком професійної самосвідомості, прагненням до самостійності у професійній діяльності та бажанням самостійно приймати професійні рішення.

Показово, що в обох групах найменш вираженою є орієнтація на виклик. Можливо, це пов'язано з тим, що студенти ще не мають достатнього

професійного досвіду та не готові до високого рівня професійного ризику й конкуренції.

Отримані дані свідчать про певну зміну професійних орієнтацій студентів-майбутніх психологів протягом навчання у ЗВО. З'ясування причин такої зміни потребує подальших досліджень.

2.3. Висновки емпіричного дослідження

У емпіричному дослідженні було виявлено, що провідні мотиви навчання студентів-майбутніх психологів суттєво не відрізняється залежно від року навчання. Для переважної більшості першокурсників (75,5%) і для більшості студентів четвертого курсу (80,5%) найважливішим є мотив стати висококваліфікованим спеціалістом.

Найменш значущими для першокурсників є мотиви бути постійно готовим до наступних занять, не запускати вивчення навчальних дисциплін, не відставати від однокурсників, виконувати педагогічні вимоги, бути прикладом для однокурсників (0%), для студентів четвертого курсу - не відставати від одногрупників, бути прикладом для одногрупників (8%).

Щодо кар'єрних орієнтацій, то вони суттєво відрізняються у досліджуваних студентів. Для першокурсників найважливішими є орієнтації на служіння (8,5), в той час як студенти четвертого курсу вже починають надавати перевагу незалежності (8,0).

Найменше студенти першого курсу орієнтовані на стабільність проживання (5,3), а студенти-випускники вже не так прагнуть виклику (5,8).

Якщо порівнювати результати відповідей студентів першого та четвертого курсів можна зробити висновок про поступову зміну структури професійної мотивації у процесі навчання. Якщо на початковому етапі навчання переважають мотиви пізнання та професійного ідеалізму, то на старших курсах мотивація набуває більш практичного та професійно орієнтованого характеру.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що професійна мотивація студентів-психологів є динамічним утворенням, яке змінюється під впливом навчання, професійного досвіду та особистісного розвитку.

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

3.1. Психологічні умови формування позитивної професійної мотивації майбутніх психологів

Професійна мотивація майбутніх психологів формується під впливом комплексу психологічних, соціальних та педагогічних чинників. Від рівня сформованості мотиваційної сфери залежить не лише успішність навчальної діяльності студентів, а й ефективність їх подальшої професійної реалізації.

Аналіз наукової літератури та результати проведеного емпіричного дослідження дозволяють визначити основні психологічні умови формування позитивної професійної мотивації студентів-психологів.

Першою важливою умовою є усвідомлений вибір професії. Якщо студент обирає спеціальність відповідно до власних інтересів, здібностей та цінностей, у нього формується стійка внутрішня мотивація до навчання та професійного розвитку. Саме внутрішня мотивація забезпечує активність особистості, прагнення до самовдосконалення та професійного зростання.

Другою важливою умовою є розвиток професійної самосвідомості. У процесі навчання студент починає усвідомлювати себе як майбутнього фахівця, формує професійні цілі, професійні цінності та уявлення про специфіку майбутньої діяльності. Формування професійної ідентичності сприяє підвищенню відповідальності за результати навчання та розвитку професійної компетентності.

Важливу роль у формуванні мотивації відіграє також освітнє середовище закладу вищої освіти. Позитивна атмосфера навчання, підтримка викладачів, використання інтерактивних методів навчання, залучення студентів до практичної діяльності сприяють розвитку інтересу до професії психолога. Особливого значення набуває поєднання теоретичної підготовки з

практикою, адже саме практична діяльність дозволяє студентам усвідомити значущість професії та власні професійні можливості.

Ще однією психологічною умовою є розвиток особистісних якостей, необхідних для професійної діяльності психолога. До таких якостей належать емпатія, емоційна стійкість, комунікативність, толерантність, здатність до рефлексії та саморозвитку. Розвинені особистісні якості сприяють формуванню позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності та підтримують професійну мотивацію.

Суттєве значення має також потреба у самореалізації. Майбутні психологи прагнуть не лише отримати професію, а й реалізувати власний потенціал, допомагати іншим людям, бути соціально корисними. Саме тому професія психолога часто поєднується з мотивами служіння, допомоги та особистісного розвитку.

Отже, формування позитивної професійної мотивації майбутніх психологів є складним та багатогранним процесом, який залежить від поєднання внутрішніх мотивів особистості, умов професійної підготовки та особливостей освітнього середовища.

3.2. Практичні рекомендації щодо розвитку мотивації до професійної діяльності у студентів-психологів

На основі результатів теоретичного аналізу та емпіричного дослідження можна сформулювати практичні рекомендації щодо розвитку професійної мотивації у студентів-психологів.

Перш за все, важливо створювати умови для розвитку внутрішньої мотивації студентів. Для цього необхідно підвищувати пізнавальний інтерес до психологічних дисциплін, демонструвати практичне значення отриманих знань та їх застосування у майбутній професійній діяльності.

Викладачам доцільно використовувати активні та інтерактивні методи навчання: тренінги, рольові ігри, аналіз професійних ситуацій, дискусії, психологічні практикуми. Такі методи сприяють формуванню професійного

мислення, розвитку комунікативних навичок та підвищують зацікавленість студентів у професії.

Особливу увагу слід приділяти організації практичної підготовки студентів. Проходження практики у психологічних службах, освітніх закладах, реабілітаційних центрах дозволяє студентам безпосередньо ознайомитися зі специфікою професійної діяльності психолога та сформувати більш реалістичне уявлення про майбутню професію.

Для підтримки позитивної мотивації необхідно також створювати сприятливий психологічний клімат у студентському колективі. Підтримка з боку викладачів та одногрупників, атмосфера взаємоповаги та співробітництва сприяють формуванню позитивного ставлення до навчання та професії.

Також важливо формувати у студентів усвідомлення соціальної значущості професії психолога, особливо в сучасних умовах розвитку українського суспільства та наслідків воєнних подій. Усвідомлення можливості допомагати людям, підтримувати їх психічне здоров'я та сприяти психологічному відновленню населення підвищує професійну значущість майбутньої діяльності та зміцнює професійну мотивацію студентів.

3.3. Перспективи подальшого дослідження проблеми професійної мотивації майбутніх психологів

Проблема професійної мотивації майбутніх психологів залишається актуальною та потребує подальшого наукового дослідження. Сучасні соціальні зміни, розвиток психологічної практики та зростання потреби у кваліфікованій психологічній допомозі висувають нові вимоги до професійної підготовки психологів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення впливу воєнного стану та кризових суспільних умов на професійну мотивацію студентів-психологів. Важливим є також дослідження особливостей професійної мотивації студентів різних спеціалізацій психології.

Подальшого вивчення потребують психологічні чинники професійного вигорання майбутніх психологів, особливості розвитку їх емоційної стійкості та професійної готовності до роботи в кризових умовах.

Актуальним залишається питання розробки та впровадження спеціальних програм психологічного супроводу професійного становлення студентів-психологів, спрямованих на розвиток професійної мотивації, професійної самосвідомості та готовності до майбутньої професійної діяльності.

Отже, професійна мотивація майбутніх психологів є важливою складовою їх професійного становлення та потребує комплексного підходу до її формування й розвитку в умовах сучасної вищої освіти.

Висновки до розділу 3

Формування професійної мотивації майбутніх психологів залежить від комплексу психологічних, особистісних та педагогічних чинників. Важливу роль у розвитку позитивної мотивації відіграють усвідомлений вибір професії, розвиток професійної самосвідомості, сприятливе освітнє середовище та можливості практичної самореалізації студентів.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що у процесі навчання професійні мотиви студентів змінюються: від переважання мотивів служіння та отримання знань - до більш усвідомленого прагнення професійної самостійності та професійної реалізації.

Практична робота щодо розвитку професійної мотивації повинна бути спрямована на підтримку внутрішньої мотивації студентів, розвиток професійно важливих якостей особистості та формування готовності до майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, розвиток професійної мотивації майбутніх психологів є необхідною умовою їх успішного професійного становлення та ефективної професійної діяльності у майбутньому.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретичного та емпіричного дослідження було проаналізовано психологічні особливості мотивації до професійної діяльності майбутніх психологів.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що проблема професійної мотивації є однією з ключових у психологічній науці, оскільки саме мотивація визначає спрямованість особистості, активність у професійному становленні та ефективність майбутньої професійної діяльності. Визначено, що професійна мотивація психолога має складну структуру та поєднує внутрішні й зовнішні мотиви, професійні цінності, потребу у самореалізації та прагнення до допомоги іншим людям.

З'ясовано, що професія психолога належить до професій допомагаючого типу, тому особливого значення набувають особистісні якості майбутнього фахівця: емпатія, емоційна стійкість, комунікативні здібності, рефлексивність, здатність до саморозвитку та професійного самовдосконалення. Важливою умовою професійного становлення є розвиток позитивної мотивації до професійної діяльності ще на етапі навчання у закладі вищої освіти.

У роботі було проаналізовано особливості розвитку професійної мотивації студентів-психологів на різних етапах професіоналізації. Встановлено, що у процесі навчання змінюються професійні орієнтації, професійні цінності та уявлення студентів про майбутню професію. На початкових етапах навчання у студентів переважають романтизовані уявлення про професію та мотиви самореалізації, тоді як на старших курсах професійна мотивація стає більш усвідомленою та пов'язаною з майбутньою професійною діяльністю.

У ході емпіричного дослідження було вивчено мотивацію студентів першого та четвертого курсів спеціальності «Психологія». За результатами методики вивчення мотивів навчальної діяльності студентів А.О. Реана та В.О. Якуніна встановлено, що для більшості студентів провідним мотивом є

прагнення стати висококваліфікованими спеціалістами. Важливими також виявилися мотиви забезпечення успішності майбутньої професійної діяльності, отримання інтелектуального задоволення та здобуття глибоких знань.

Результати дослідження показали, що у студентів четвертого курсу професійна мотивація має більш практичну спрямованість. Якщо для першокурсників більш значущими є мотиви навчання та соціального схвалення, то студенти старших курсів більше орієнтовані на професійну самореалізацію, незалежність та успішність майбутньої професійної діяльності.

За методикою «Якорі кар'єри» Е. Шейна встановлено, що для студентів першого курсу найбільш значущою є орієнтація на служіння, що свідчить про прагнення допомагати людям та бути соціально корисними. Для студентів четвертого курсу більш вираженою є орієнтація на автономію та незалежність, що демонструє формування професійної самостійності та усвідомлення власної професійної позиції.

На основі результатів дослідження визначено психологічні умови формування позитивної професійної мотивації майбутніх психологів. До них належать: усвідомлений вибір професії, розвиток професійної самосвідомості, позитивне освітнє середовище, практична підготовка, підтримка внутрішньої мотивації, розвиток професійно важливих особистісних якостей та створення умов для професійної самореалізації студентів.

Отже, поставлена мета дослідження була досягнута, а визначені завдання — виконані. Проведене дослідження підтвердило, що мотивація до професійної діяльності є важливою умовою професійного становлення майбутніх психологів та потребує цілеспрямованого розвитку у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук І.П. Психологічні особливості розвитку професійної мотивації в майбутніх психологів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. Том 1. 2018 (серія психологічні науки) ст.. 14-19.
2. Белякова С. М., Ковальова І. Є. Особливості психологічної готовності майбутнього психолога до професійної діяльності. Наукові інновації та передові технології № 14(28) (серія Психологія). 2023р. ст.1130-1142
3. Большой толковый психологический словарь. Т.1 (А-О); Пер. з англ. / Ребер Артур: «Издательство АСТ»; «Издательство «Вече», 2001. 592ст..
4. Буняк Н.А., Остаха Н.В. Мотиваційна готовність студентів психологів до професійної діяльності: матеріали V Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій . (17-18 листопада 2016). Тернопіль 2018. Ст. 297-298.
Додаток № 1
5. Дьяконов Геннадій. Психологічні особливості професійної мотивації майбутніх психологів. Наукові записки . Випуск 106 (серія педагогічні науки) ст. 39-48.
6. Задніпренко Анатолій. Мотиваційна готовність майбутніх практичних психологів до професійної діяльності. Наука. Освіта. Молодь. Уманський Державний педагогічний університет ім. Павла Тичини 2019. Ст.120-122.
7. Канівець Т.М. Формування психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри : автореф. дис . канд. психол. наук: 19.00.10 / Тетяна Миколаївна Канівець . – Київ, 2013. – 20 ст..
8. Марценюк М.О. Особливості професійної та особистісної готовності психолога до професійної діяльності. Мукачівський державний університет: автореферат дисертації 2014р. 17 ст..

9. Міщенко М.С., Горенко М.В. Основи формування готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри. 2017. 6 ст..
10. Мороз Л.І., Гульбс О.А. Проблема формування готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри з позиції гендерного підходу. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. (серія Психологія) Том 33 (72) № 2 2022. Ст. 57-63.
11. Мудрик А.Б. Психологічна готовність до професійної діяльності майбутніх психологів. 2015р. 6 ст.
12. Основи практичної психології \за ред. В. Панка, Н. Чепелевої, Т.Титаренко. Київ: Либідь. 2001. 534ст..
13. Понад 50% українців працюють не за фахом. Освіта в Україні: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/85239/> (дата звернення: 13.03.2022).
14. Психологія. Вступ до спеціальності: навч. посібник /О.В.Іванова, Л.М. Москаток, С.І.Корсун. Київ.: Центр учбової літератури . 2013. 184ст..
15. Психологія: вступ до спеціальності: Навч. посібник. / Бочелюк В. И. Зарицька В. В. — Київ: Центр учбової літератури, 2007 — 288 ст.
16. Рибалка В.В., Вінник Н.Д. Психодіагностичне забезпечення профорієнтації в системі педагогічної освіти. Посібник. — Кіровоград. Імекс-ЛТД, 2014. 228 с.
17. Савчин М.В. , Гавриш З.С. Вступ до спеціальності: Психолог, практичний психолог. Навчальний посібник. Івано-Франківськ . Місто НВ, 2007. 400ст..
18. Хуртенко О.В., Якимчук І.П. Готовність до професійної діяльності майбутнього психолога у контексті його професійної адаптації. Вісник Національного університету оборони України. №1 (54) Питання психології. 2020р ст. 186-192
19. Шолох О. А, формування особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. Вісник № 150(серія педагогічні науки)2018р. ст. 162-166

20. Stamm K., Lin L., Christidis P. Datapoint: What do people do with their psychology degrees? *Monitor on Psychology*. 2016. T. 47. Vol. 6. P. 12. URL: <http://www.apa.org/monitor/2016/06/datapoint.aspx> (Last accessed: 13.03.2022).

ДОДАТКИ

Додаток № 1

Опитувальник

«ВИВЧЕННЯ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ»

(А.Реан, В.Якунін)

Інструкція

Варіант 1: уважно прочитайте наведені у переліку мотиви навчальної діяльності. Оберіть з них 5 найбільш значущих для Вас. Помітьте їх позначкою «Х».

№	Мотив	Оцінка
1	Стати висококваліфікованим фахівцем	
2	Отримати диплом	
3	Успішно продовжити навчання на наступних курсах	
4	Успішно навчатися, складати іспити на «відмінно» та «добре»	
5	Постійно отримувати стипендію	
6	Здобути глибокі знання	
7	Бути постійно готовим до наступних занять	
8	Не запускати вивчення навчальних дисциплін	
9	Не відставати від одногрупників	
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	
11	Виконувати педагогічні вимоги	
12	Отримати повагу викладачів	
13	Бути прикладом для одногрупників	
14	Добитися схвалення батьків та оточуючих	
15	Уникнути осуду та покарання за погане навчання	
16	Отримати інтелектуальне задоволення	

Додаток № 2

Опитувальник «Якорі кар'єри» Е.Шейн**Інструкція.**

Опитувальник містить 41 твердження, він виявляє Ваші переваги у виборі професійного шляху та побудови кар'єри. Вам необхідно оцінити кожне твердження за 10-бальною шкалою, від 1 балу, що відповідає значенню «зовсім не погоджуюсь», до 10 балів, що зазначають «виключно важливо» або «повністю згоден». Свої оцінки тверджень вносьте до бланку відповідей. Опитувальник заповнюється приблизно за 10 хвилин.

Перелік тверджень.

1. Бажання будувати кар'єру в рамках конкретної професійної сфери.
2. Бажання спостерігати, керувати і впливати на людей.
3. Мати можливість робити все по-своєму і не обмежуватись правилами будь-якої організації.
4. Мати постійне місце роботи з гарантованим окладом та пакетом соціального захисту.
5. Застосовувати свої вміння спілкуватися на користь людям, допомагати іншим.
6. Працювати над проблемами, які є майже не вирішуваними.
7. Жити таким чином, щоб інтереси сім'ї та кар'єри були рівнозначні.
8. Створювати та будувати дещо, що буде моєю власною ідеєю чи розробкою.
9. Вибір роботи за спеціальністю проти вищої посади, непов'язаної з моєю спеціальністю.
10. Бути першим керівником в організації.

11. Мати роботу, непов'язану з режимом чи іншими організаційними обмеженнями.
12. Працювати в організації, що забезпечить мені стабільність на довгий період часу.
13. Застосовувати свої вміння та здібності на те, щоб зробити світ кращим.
14. Змагатися з іншими та перемагати.
15. Будувати кар'єру, яка дозволить мені не змінювати мій спосіб життя.
16. Створити нове комерційне підприємство.
17. Присвятити своє життя обраній професії.
18. Зайняти високу керівну посаду.
19. Мати роботу, яка дає максимум свободи і автономії у виборі характеру занять, часу виконання тощо.
20. Вибір місця проживання проти переїзду, пов'язаного з підвищенням по службі.
21. Мати можливість використовувати свої вміння і таланти для слугування високій меті.
22. Єдина дійсна ціль моєї кар'єри — знаходити і вирішувати важкі проблеми незалежно від сфери їх виникнення.
23. Я завжди намагаюсь приділяти однакову увагу своїй сім'ї та кар'єрі.
24. Я завжди знаходжусь у пошуку ідей, які дозволять мені розпочати і побудувати власну справу.
25. Я погоджусь на керівну посаду тільки в тому випадку, якщо вона знаходиться у сфері моєї професійної компетенції.
26. Я хотів би досягти такого позиціонування в організації, яке б дозволило мати можливість спостерігати за роботою інших та інтегрувати їх діяльність.
27. У моїй професійній діяльності я віддаю перевагу своїй свободі та автономії.

28. Для мене важливіше залишитися проживати в нинішньому місці, ніж отримати підвищення чи нову роботу в новій країні.

29. Я завжди шукав роботу, яка б могла приносити користь іншим.

30. Змагання та виграш — це найбільш важливі сторони моєї кар'єри.

31. Кар'єра має зміст тільки в тому випадку, якщо вона дозволяє жити так, як мені подобається.

32. Підприємницька діяльність складає центральну складову моєї кар'єри.

33. Я б скоріше залишив організацію, ніж став займатися роботою поза професійною сферою.

34. Я буду вважати, що досяг успіху в моїй кар'єрі тільки тоді, коли стану керівником вищого рівня у відомій компанії.

35. Я не хочу, щоб мене обмежувала якась організація чи світ бізнесу.

36. Я віддам перевагу роботі в тій організації, яка забезпечить довгостроковий контракт.

37. Я хотів би присвятити свою кар'єру досягненню важливої та корисної цілі.

38. Я вважатиму себе успішним тільки в умовах постійного вирішення важких проблем чи в ситуації змагання.

39. Вибрати та підтримувати певний спосіб життя важливіше, ніж досягти успіху в кар'єрі.

40. Я завжди хотів заснувати та побудувати власний бізнес.

41. Я віддаю перевагу роботі, яка не пов'язана з відрядженнями.

Ключ для обробки результатів:

1-й стовпчик (1,9, 17, 25,33)— професійна компетентність;

2-й стовпчик (2,10,18,26,34)— менеджмент;

3-й стовпчик (3,11,19,27,35)— автономія (незалежність);

4-й стовпчик — питання 4, 12, 36 — стабільність місця роботи,

— питання 20, 28, 41 — стабільність місця проживання;

5-й стовпчик(5,13,21,29,37) — служіння;

6-й стовпчик (6,14,22,30,38)— виклик;

7-й стовпчик (7,15,23,31,39) — інтеграція стилів життя;

8-й стовпчик (8,16,24,32,40)— підприємливість.

За кожною кар'єрною орієнтацією (кожний стовпчик) підраховується кількість балів. Для цього бали складаються та діляться на кількість питань — 5 (для 4 стовпчика орієнтації «стабільність» — на 3 і 3).

Найвищий показник — 10, найнижчий — 1. Отримане значення свідчить про рівень вираженості відповідної кар'єрної орієнтації.

Узагальнений результат — середнє значення суми балів, отриманих з усіх кар'єрних орієнтацій, може свідчити про вираженість фактора професійної мотивації, про «напруженість» спрямованості на діяльність. Слід звернути увагу також на «перекіс» у бік якоїсь однієї орієнтації або баланс всіх видів кар'єрних орієнтацій.